

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av Elevhälsans arbete
vid Pauliskolan i Helsingborgs kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Pauliskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Författningsstöd

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av elevhälsans arbete under hösten år 2014. Granskningen vid Pauliskolan i Helsingborgs kommun ingår i detta projekt.

Pauliskolan besöktes den 24-25 september 2014. Ansvariga inspektörer har undervisningsråd Lennart Hansson och utredare Marita Bruzell Nilsson varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av elevhälsans arbete genomförs i ytterligare 24 (kommunala och fristående) skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Pauliskolan

Pauliskolan bedriver sin verksamhet, för elever i förskoleklass och årskurserna 1-9, i östra utkanten av Helsingborg. Skolan har åldersblandade klasser.

Skolan har kristen profil och huvudman för skolan är Stiftelsen Pauliskolan. Nuvarande rektor har arbetat på skolan i tre år. Skolan har vid granskningsbesöket 45 elever, varav 18 elever i årskurserna 6-9. Eftersom antalet elever är lågt saknas nationell statistik över hur stor andel av eleverna som når kunskapskraven. Enligt rektorn fick merparten av eleverna i årskurs 9 behörighet till nationellt gymnasieprogram år 2014.

Vid den senaste tillsynen år 2010 identifierade Skolinspektionen ett antal brister och förbättringsområden. Alla elever gavs inte förutsättningar att nå lägst målen, och skolan hade inte säkerställt att särskilt stöd som behövdes gavs till alla elever som hade svårigheter i skolarbetet. Vidare arbetade inte skolan i tillräcklig utsträckning för att

anpassa undervisningen efter elevernas behov och förutsättningar samt inte tillräckligt aktivt för att öka elevernas möjlighet över utbildningen. Dessutom såg inte rektorn i tillräcklig utsträckning till att det bedrevs ett målinriktat arbete för att förebygga och förhindra kränkande behandling. Efter att Stiftelsen Pauliskolan redovisat vilka åtgärder som vidtagits och därefter kompletterat dessa avslutades tillsynen i mars 2013.

Resultat

Har elevhälsan kompetens och arbetssätt för, samt vidtar insatser i, det hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande arbetet, som motsvarar behoven hos eleverna på skolan?

1.1 Har eleverna tillgång till elevhälsa och alla dess kompetenser?

Elevhälsan i skolan

För att kunna göra en bedömning av tillgång till elevhälsa i en skola måste inledningsvis de organisatoriska förhållandena beskrivas.

Pauliskolans elevhälsa består av rektorn och skolans specialpedagog. Specialpedagogen, som är anställd av skolans huvudman, var tidigare grundskollärare på skolan. Specialpedagogen är anställd på 40 procent, och har sin arbetstid förlagd till två dagar i veckan, varje tisdag och onsdag. Övriga i skollagen¹ angivna kompetenser är utlagda på entreprenad genom ett samarbetsavtal med ett bemanningsföretag. Bemanningsföretaget tillhandahåller skolsköterska, skolläkare, skolpsykolog och kurator. Skolsköterskan ska enligt överenskommelsen befinna sig på skolan varannan fredag under 4 timmar. Skolpsykolog tillhandahålls vid behov. Skolpsykologen har haft ett handledningsuppdrag på skolan vid ett tillfälle, våren 2014. Någon kurator har skolan hittills inte haft under år 2014. I samband med denna granskning har bemanningsföretaget nu tillhandahållit en kurator som är knuten till skolan. Enligt avtalet har skolan möjlighet att bemanna skolan med kurator två timmar per vecka. Dock är det oklart hur ofta skolan ska använda sig av kuratorn. Enligt rektorn är skolans ambition att kuratorn ska arbeta på skolan fyra timmar, sannolikt varannan torsdag.

Såväl skolans rektor som skolsköterskan menar att skolans elevhälsa inte utgör någon samlad resurs². Vid de tre tillfällen som skolan haft elevhälsoteammöten har endast skolsköterskan och specialpedagogen deltagit tillsammans med rektorn. Någon kurator har som tidigare nämnts inte varit knuten till verksamheten. Skolan har organiserat sin verksamhet på ett sätt som gör att de kompetenser som ingår i elevhälsan har sina arbetstider på skolan vid olika tidpunkter, vilket försvårar ett kontinuerligt samarbete.

¹ Skollagen 2 kap. 25 § andra stycket

² Prop. 2009/10:165 s. 276-278

Samverkan inom skolan

En annan del, som vägs in i bedömningen av tillgång till elevhälsa, är graden av samverkan; dels inom en skolas elevhälsa, dels mellan elevhälsan och skolans övriga personal.³

Konkret kan samverkan mellan en skolas elevhälsa och skolans övriga personal (främst undervisande pedagoger) bestå av handledning exempelvis kring frågor om extra anpassningar utifrån elevers behov.

Till samverkan räknas också det arbete som ska ske i frågor som rör elevers behov av särskilt stöd, och där rektor ska samråda med elevhälsan vid utredning inför eventuellt utarbetande av åtgärdsprogram.⁴

Enligt Vägledning för elevhälsan förutsätter arbetet med elevhälsa en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper samt att det finns kompetens att tillgå för detta arbete.⁵

De intervjuade lärarna ansvarar för elever i årskurs 6 till 9. En av lärarna menar att det för några elever behövs "vara ett helt team runt de här eleverna". Ett sådant teamarbete förutsätter samverkan mellan olika personalgrupper. Lärarna har så kallade lärarkonferenser på torsdagarna då de träffar rektorn, och samverkan med specialpedagogen sker i huvudsak under tisdagar och onsdagar. Enligt rektorn finns den huvudsakliga samverkan inom elevhälsan mellan skolsköterskan och specialpedagogen. Han uppger att lärarna bjuds in till elevhälsomötena och då sker samverkan mellan delar av elevhälsans personal och lärarna.

Specialpedagogen uppger i intervjun att hon haft en viss konsultation med lärarna kring elevgrupper och deras lärmiljö. Samverkan med lärarna sker under de dagar som specialpedagogen befinner sig på skolan.

Elevernas kännedom om elevhälsan

För att en skolas elever ska kunna sägas ha tillgång till elevhälsa behöver de vara informerade om att elevhälsan finns, och också kunna använda den utifrån sina behov. I "Vägledning för elevhälsan"⁶ kopplas denna omständighet till den lagtext⁷ som anger att elever ska ges inflytande över sin utbildning, och hållas informerade i frågor som rör dem.

³ Prop. 2009/10:165, s. 276

⁴ Skollagen 3 kap. 8 §

⁵ Prop. 2009/10:165 s. 276

⁶ Skolverket och Socialstyrelsen (2014) Vägledning för elevhälsan, s 48

⁷ Skollagen 4 kap. 9 §

Eleverna på Pauliskolan vet inte vad begreppet elevhälsa står för. Att elevhälsan består av ett antal personer med olika kompetenser känner de inte till. Däremot vet eleverna att det finns en skolsköterska som kommer till skolan varannan fredag. Eleverna nämner att hon varit ute i klasserna och presenterat sig. De nämner även att någon skolsköterska inte funnits på skolan under vårterminen 2014. Även kuratorn - som presenterade sig för eleverna dagen innan inspektionen - känner eleverna till, men eleverna är osäkra på hur ofta och på vilka dagar hon kommer att vara anträffbar på skolan. Specialpedagogen känner eleverna till. De vet att hon arbetar två dagar i veckan på skolan, att hon oftast hjälper elever som behöver extra hjälp, och att hon ibland är med i klassrummet. Någon enstaka elev känner till att det finns tillgång till psykolog. I den enkät som Skolinspektionen låtit eleverna besvara inför granskningen⁸, visar resultatet att det är skolsköterskan och specialpedagogen som eleverna känner till och upplever att de har tillgång till. Intervjuerna visar också att eleverna har en vag uppfattning av vad kompetenserna har för funktion och vad de kan hjälpa eleverna med. "Kuratorn berättade att vi kunde prata med henne. Fast vi vet inte hur ofta hon kommer att vara här, inte klart ännu", säger en elev. Om specialpedagogen säger en elev "Hon hjälper elever i 4-6:an med stavning och räkning".

Enligt skolans rektor lämnas information till föräldrarna i ett föräldrabrev varje termin. Dessutom har en person från bemanningsföretaget informerat vid ett föräldramöte om vad de tillhandahåller för kompetenser till Pauliskolan.

Möjlighet till insatser utifrån elevernas behov

Utöver ovanstående, är tillgång till elevhälsa även avhängig i vilken utsträckning de medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatserna, som elevhälsan genomför, motsvarar behovet hos skolans elever.⁹

Eleverna i årskurserna 6-9 på Pauliskolan ger en splittrad och varierad bild av sin skola. Av enkäten framgår att merparten av eleverna tycker det är roligt i skolan, att de lär sig mycket, att lärarna lyssnar och att de får hjälp i sitt skolarbete när de behöver det. Däremot visar enkäten också att det är en stor andel av eleverna som menar att de inte kan koncentrera sig på lektionerna. Ungefär en tredjedel av eleverna anser att de inte alls¹⁰ kan koncentrera sig. Intervjuerna med eleverna ger bilden av en skola där lektionerna av en elev beskrivs som "ganska stökiga, även om det också kan vara lugnt". Eleverna beskriver också att det finns ett grovt språk på skolan med mycket könsord och svordomar.

⁸ Enkäten har genomförts med skolans elever i årskurserna 6-9. I Pauliskolan har samtliga elever i årskurserna 6-9 besvarat enkäten.

⁹ Skollagen 2 kap. 25 § samt Prop. 2009/10:165 s. 277

¹⁰ Kommentar: Enkätens påstående graderas på en femgradig skala. Här har svarsalternativen 1 och 2 slagits ihop. Motsvarande förfaringssätt finns genomgående i rapporten.

mar. Flera elever i intervjun berättar också att de i tidigare skolor haft kontakt med kurator, men hittills inte haft den möjligheten på Pauliskolan.

Enligt skolans rektor finns det på skolan många elever i behov av stöd och hjälp. Han uppger att skolan tar emot en del elever som haft det svårt i andra skolor och att det är *"en utmaning att hjälpa dessa elever"*. Rektorn menar också att det hade varit önskvärt att skolan hade haft tillgång till specialpedagog i större omfattning. Specialpedagogen och skolsköterskan har också uppfattningen att det finns ett behov av kuratorskontakt för en del av skolans elever i både förebyggande och åtgärdande syfte. En av lärarna beskriver att en hög andel av eleverna har olika funktionsnedsättningar och att sociala problem och hemförhållanden påverkar hur vissa elever anpassar sig till skolkulturen.

I samarbetsavtalet mellan Pauliskolan och bemanningsföretaget anges att kuratorns insatser ska *"innefatta insatser på såväl individ-, grupp- och organisationsnivå som samhällsnivå"*. Kuratorn ska genomföra *"behovsanpassade personliga stödsamtal med elever"*, *"ge handledning till skolans personal samt informationsverksamhet riktad mot elever"* samt *"ha kontakt med skolledningen samt övrig anvisad personal och ha regelbunden avrapportering"*.

Enligt rektorn ska kuratorn i huvudsak ge handledning till lärarna, men även genomföra stödsamtal med elever, och kunna bokas in vid behov.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i Pauliskolan i låg grad har tillgång till elevhälsa och alla dess kompetenser.

Skolans elevhälsa utgör ingen samlad resurs, det vill säga är inte organiserad på ett sätt som möjliggör samverkan i någon större utsträckning mellan de olika kompetenserna. Vidare är inte elevhälsan regelbundet tillgänglig för skolans pedagogiska personal. Eleverna känner inte till och förstår begreppet elevhälsa eller vilken typ av personal som en skolas elevhälsa ska omfatta. Eleverna känner inte heller till var, hur och när de kan nå elevhälsan, och kan inte på eget initiativ och utifrån ett eget upplevt behov kontakta respektive kompetens. Skolsköterskans, psykologens, kuratorns och specialpedagogens respektive tid räcker inte till för att täcka behoven hos skolans elever. Skolans huvudman har inte organiserat omfattningen av elevhälsan utifrån lokala behov och förutsättningar. Elevhälsan vid skolan har under år 2014 inte varit komplett; våren 2014 saknades såväl kurator som specialpedagog och skolsköterska. Under hösten 2014 ska skolan emellertid ha alla kompetenser på plats, vilket kan komma att möjliggöra en större tillgång för eleverna.

1.2 Arbetar elevhälsans kompetenser – själva och/eller tillsammans med andra kompetenser – hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande på ett sätt som stärker elevernas hälsa, och stödjer dem att nå utbildningens mål?

Det hälsofrämjande arbetet

Ett hälsofrämjande elevhälsoarbete kan utgöras av insatser som främjar goda relationer mellan elever, och elever och personal.

Ett hälsofrämjande arbete kan vidare innebära insatser som medverkar till att skapa en tolerant, positiv och trygg skolmiljö; exempelvis kan elevhälsan delta i utvecklingen och genomförandet av skolans värdegrundsarbete och arbete mot kränkande behandling.

Från ett elevperspektiv finns vissa faktorer som lyfts fram inom forskning, och som medverkar till att stärka elevernas hälsa och stödja dem att nå utbildningens mål; några av dessa är upplevelse av motivation, delaktighet, självkänsla, inflytande och tilltro till sin förmåga.¹¹

Hälsofrämjande elevhälsoarbete innebär bland annat insatser för att skapa en skola som ger organisatoriska förutsättningar för såväl elevers som personals möjligheter till lärande och utveckling. Detta innefattar exempelvis insatser på ledningsnivå för att omfatta hela skolmiljön, det vill säga inte endast klassrumsmiljön utan även andra miljöer i skolan. Skolan har ett ansvar för att skapa en god lärandemiljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling.¹² Hälsofrämjande arbete innebär att stärka eller att bibehålla människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Hälsofrämjande arbete kan vara individinriktat, gruppinriktat eller strukturinriktat.

Intervjuade lärare anser att det hälsofrämjande arbetet vid skolan oftast är begränsat till vad som tas upp i skolans olika ämnen och kursplanernas centrala innehåll och som har anknytning till hälsa, livsstil, kost och motion. Några enstaka hälsosamtal har skolsköterskan hittills hunnit med under den korta tid hon varit på skolan, men ambitionen är att hälsosamtal ska genomföras med samtliga elever i årskurserna 6 till 9.

Intervjuerna visar att eleverna har olika uppfattningar om graden av sitt inflytande. En del elever tycker inte de har något särskilt inflytande, några anser att de i viss mån får vara med och bestämma lite. "Oftast bestämmer lärarna själva" säger en av eleverna. Några av de äldre eleverna tycker också att undervisningen ligger på en för låg nivå i vissa ämnen. Intervjuade lärare menar att många elever har svårt att komma in i skolkulturen.

¹¹ Utgår ofta från begreppet KASAM, Känsla Av Sammanhang. Myntat av professor Aaron Antonovsky (1923-1994). Se t ex Forskningsrådsnämnden (1998). *Röster om KASAM: 15 forskare granskar begreppet Känsla av sammanhang*. Stockholm: Forskningsrådsnämnden (FRN).

¹² Prop. 2009/10:165 s.276

Det förebyggande arbetet

Ett förebyggande elevhälsoarbete kan utgöras av insatser som tillgodoser elevers behov av extra anpassningar. Det kan handla om att identifiera elevers behov, samt stödja lärare och övrig skolpersonal i arbetet med anpassning i olika lärmiljöer. Det förebyggande arbetet kan också innebära insatser som minskar konsekvenser av förekommande individuella riskfaktorer hos eleverna, såsom svårigheter vad gäller språklig förmåga, självkontroll, social kompetens, självförtroende eller inlärning.

Inom ramen för vad som benämns förebyggande arbete kan en skolas elevhälsa också initiera eller genomföra insatser som hejdar eller förhindrar förekommande riskbeteenden hos enskilda elever och elevgrupper. Sådana riskbeteenden kan bestå i droganvändning, kränkningar, asocialt eller destruktivt beteende, skolk eller hemmasittande. Insatserna kan också handla om att utveckla goda relationer mellan hem och skola.

Som förebyggande arbete kan en skolas elevhälsa också initiera eller genomföra insatser mot identifierade problem i den psykosociala lärmiljön. Det kan till exempel röra sig om arbete mot kränkande behandling, och att förändra olämpliga värderingar, uttryck eller förhållningssätt.

En åtgärd på skolnivå som har initierats efter resultatet på en enkätundersökning i maj 2014, är projektet Ett bättre språk. I enkäten framkom ett missnöje bland eleverna att allt för många elever använde svordomar och könsord på skolan. Det framkom även i enkäten att kränkande behandling hade förekommit. Skolans åtgärder är enligt rektorn att skolan infört en så kallad disciplinär stege för att komma till rätta med detta, som innefattar en dokumentation av elevens språkbruk, möte med vårdnadshavaren och en eventuell utredning i samverkan med elevhälsan.

Specialpedagogen uppger i intervjun att hon till övervägande delen arbetar direkt med eleverna och då i första hand med elever som behöver hjälp och stöd i matematik och svenska. Specialpedagogen har även haft en del konsultation med lärarna avseende elevgrupper och lärmiljö i klasserna. Intervjuerna visar sammantaget att det i huvudsak endast förekommer ett förebyggande arbete vid som är begränsat till vad som tas upp i skolans olika ämnen och kursplanernas centrala innehåll och som har anknytning exempelvis till alkohol, narkotika, tobak eller sex och samlevnad. I enkäterna som eleverna besvarat inför granskningen är det dock endast drygt en tredjedel av eleverna, som uppger att de under det senaste året har arbetat med eller diskuterat alkohol och droger i skolan.

Intervjuerna visar att något bredare förebyggande arbete som initierats av elevhälsan eller där elevhälsans kompetenser aktivt medverkat, i syfte att på ett systematiskt sätt identifiera riskfaktorer i elevernas lärmiljö, förekommer inte.

Det åtgärdande arbetet

Ett åtgärdande elevhälsoarbete liknar det förebyggande, men riktar sig mot uppmärksammade eller uppkomna situationer som omedelbart behöver ombesörjas. Ofta sker insatserna på individuell nivå. En del av detta arbete är att tillgodose elevers behov av särskilt stöd. Det handlar här om elever med inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning, sjukdom, försvårande omständigheter i elevens sociala situation i skolan eller i hemmet.

En annan del av en skolas åtgärdande arbete är att agera vid akuta situationer för elever eller grupper av elever med riskbeteenden eller uttalad psykisk ohälsa. Det kan ske genom åtgärder inom ramen för skolans arbete mot kränkande behandling, motivations- och krissamtal, eller utredande, rådgivande och bearbetande samtal med eleverna, samt genom initierande av kontakt med hemmet och samarbete med andra instanser, såsom socialtjänst eller barn- och ungdomsmottagning.

I relation till elevhälsan är åtgärdande arbete till exempel arbetet med särskilt stöd och åtgärdsprogram. I det åtgärdande arbetet för elever i behov av särskilt stöd, och där skolans rektor tagit beslut att åtgärdsprogram ska utarbetas, görs detta enligt intervjuade lärare oftast utan någon samverkan med elevhälsans kompetenser. Intervjuade lärare anser dock att det skulle vara angeläget att samråda med specialpedagogen i många fall.

Eleverna beskriver att specialpedagogen är den personen som i huvudsak ger eleverna extra hjälp. Specialpedagogen arbetar i huvudsak mot årskurs 4-6 eftersom klassen har många elever och stödbehoven är stora.

Skolinspektionen bedömer att elevhälsans kompetenser i Pauliskolan i viss grad arbetar hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande på ett sätt som stärker elevernas hälsa, och stödjer dem att nå utbildningens mål.

På Pauliskolan förekommer det vissa inslag av hälsofrämjande och förebyggande insatser på skol-, grupp- och individnivå. Elevhälsan utgör dock inte motorn i detta arbete och något bredare och mer systematiskt hälsofrämjande och förebyggande arbete i syfte att stärka elevernas hälsa och stödja eleverna att nå utbildningens mål finns inte.

1.3 Utgår elevhälsans arbete från erhållen kunskap, identifierade faktorer och förhållanden i skolans fysiska, organisatoriska och psykosociala miljö, samt från identifierade behov hos skolans elever?

Utgångspunkter för ett hälsofrämjande arbete

För sitt hälsofrämjande arbete kan en elevhälsa/skola behöva inhämta kunskap om hälsofrämjande faktorer via forskning, via erfarenheter från andra skolor eller via olika myndigheter och organisationers vägledningsmaterial. Elevhälsans hälsofrämjande arbete kan även utgå från insikt och allmän eller beprövad erfarenhet.

Rektorn uppger i intervjun att skolan har införskaffat *Vägledning för elevhälsan*¹³ för att inhämta kunskap om det hälsofrämjande arbetet. Dock menar rektorn att elevhälsan inte gemensamt har hunnit sätta sig in i vägledningen vid de elevhälsoteammöten som skolan hittills haft under terminen.

Utgångspunkter för generella insatser

Som utgångspunkt för generella insatser kan en elevhälsa/skola behöva identifiera förekommande problem i skolans fysiska, organisatoriska eller psykosociala miljö. Det kan ske genom trivselenkäter till eleverna, analys av elevernas kunskapsresultat, kartläggningar inom ramen för skolans arbete mot kränkande behandling, sammanställningar och analys av information från elevernas hälsobesök, samtal med elever och personal.

På Pauliskolan genomförs trivselenkäter varje termin. Eleverna får uppge om de trivs i skolan, om de blir bra behandlade av lärarna, om skolan upplevs rättvis avseende mellan pojkar och flickor, om det är arbetsro och om det förekommer kränkningar på skolan. Efter att en enkät genomfördes i maj månad 2014, där det visade sig att eleverna var bekymrade över språkbruket med mycket könsord och svordomar hos ett visst antal elever startade skolan, som nämnts, projektet Ett bättre språk.

Rektorn och även lärarna medger att skolan inte har identifierat elevernas behov i tillräcklig utsträckning. Rektorn menar att "vi har kanske inte tillräcklig kunskap men det kommer efter hand." En av lärarna uppger att "det är väldigt svårt att hinna med några längre samtal med eleverna, eftersom vi är upptagna med andra uppdrag." Skolsköterskan avser att genomföra hälsosamtal med samtliga elever i årskurserna 6 till 9, för att få en djupare förståelse för eleverna, och därigenom få en utgångspunkt för vilka generella insatser som behövs.

Eleverna uppger i intervjun att de besvarar enkäter varje termin. Enkäterna berör trivsel, kränkningar, situationen på rasterna, skolmaten, om det är rättvist mellan tjejer och killar och hur de upplever arbetsron. Eleverna anser sig dock inte ha fått någon återkoppling av enkätresultatet.

Utgångspunkter för individuella insatser

En elevhälsas individuella insatser, rörande elever som kan behöva stödinsatser i skolarbetet, eller elever som kan omfattas av individuella riskfaktorer eller riskbeteenden, kan ha flera utgångspunkter. Det kan exempelvis röra sig om screening med bedömningsinstrument av elevernas utveckling, mottagande av signaler från lärare som misstänker inlärningssvårigheter eller ser andra problem i samband med en elev, eller utredning av enskilda elever i syfte att klarlägga vilka hinder som finns för elevens lärande. Det kan också vara dialog med den pedagogiska personalen kring vad som händer i klassrummet och under skoldagen i övrigt, eller skolans utred-

¹³ Skolverket och Socialstyrelsen (2014) *Vägledning för elevhälsan*

ningar av situationen kring elever som involverats i kränkningar eller förekommit vid disciplinära åtgärder.

Lärarna på Pauliskolan beskriver situationen i en av sina klasser som väldigt besvärlig, där det finns ett flertal elever som har svårigheter i skolan. Dessutom menar lärarna att situationen att hantera en åldersblandad klass bestående av tre årskurser ställer höga krav på dem. Lärarna upplever att de saknar handledning av elevhälsopersonal för att eventuellt förbättra situationen. Skolans specialpedagog gör bedömningen att även om hon befunnit sig på skolan varje dag skulle hon ha haft tillräckligt med arbetsuppgifter.

Skolinspektionen bedömer att elevhälsans arbete i Pauliskolan i viss utsträckning utgår från erhållen kunskap, identifierade faktorer och förhållanden i skolans fysiska, organisatoriska och psykosociala miljö, samt från identifierade behov hos skolans elever.

Skolan identifierar elever som kan behöva stödinsatser i skolarbetet, men har inte tillräckliga kunskaper om alla elevers behov. Mot bakgrund av att skolan under vårterminen saknade såväl kurator som skolsköterska är det angeläget att hälsosamtal med eleverna genomförs, för att erhålla kunskaper om elevernas behov och vilka förhållanden som kan antas påverka elevernas hälsa och lärande negativt, och utifrån denna kunskap få en utgångspunkt för skolans elevhälsoarbete.

1.4 Utvärderas elevhälsans arbete så att resultatet kan ligga till grund för nya insatser och förbättringsarbete som tar sikte på att eleverna ska känna sig trygga och nå utbildningens mål?

Ett fullgott elevhälsoarbete inkluderar rutiner som innebär uppföljning och analys av det genomförda arbetet. För att det ska vara möjligt behöver elevhälsan eller skolan formulera mål, som i sig är utvärderingsbara, och som omfattar elevernas utveckling och psykosociala hälsa. Vidare ingår att målen utvärderas mot bakgrund av elevernas behov för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål, samt att utvärderingen i sin tur möjliggör en planering av elevhälsans kommande insatser.

Utvärdering av elevhälsans arbete

Att kontinuerligt och systematiskt följa upp elevhälsans arbete är ett led i att ständigt utveckla skolverksamheten.

Rektorn har under innevarande termin upprättat en "Handlingsplan för elevhälsan" som rektorn uppger är en avsiktsförklaring för hur skolan tänker arbeta och vad som kan förväntas av varje kompetens som ingår i elevhälsan. I handlingsplanen ingår bland annat skrivningar som är tagna från läroplan, skollag, Skolinspektionen och Skolverkets allmänna råd. Skolsköterskan och specialpedagogen har inte medverkat vid upprättandet eller läst skolans "Handlingsplan för elevhälsan". I handlingsplanen, som alltså inte utarbetats i samråd med elevhälsans olika kompetenser, anges att det

vid ett möte med bemanningsföretaget den 11 augusti 2014 beslöts att det planerade sista elevhälsoteammötet i december "ska innehålla en analys och utvärdering av höstens aktiviteter kring elevhälsan. En utvärdering kommer också att göras i slutet av vårterminen." Rektorn uppger dock i intervjun att någon utvärdering och analys av elevhälsans arbete inte tidigare gjorts på skolan. Rektorn uppger även i intervjun att ambitionen är att samtliga funktioner inom elevhälsan kommer att delta vid det planerade utvärderingsmötet i december, möjligtvis med undantag av skolpsykologen. I handlingsplanen beskrivs en del hälsofrämjande insatser som skolan genomfört eller avser att genomföra. Under rubriken Goda matvanor och fysisk aktivitet beskrivs att skolan under den tidiga rasten bjudit eleverna på frukt. Eftersom det inte fungerat har nu skolan tagit en paus med denna insats. Under läsåret 2013/2014 har skolan utökat idrott och hälsa med en aktivitet som kallas Rörelse, som har omfattat 30 minuters uteaktiviteter för eleverna i årskurs 4 till 9. Vidare beskrivs att Elevhälsan planerar att under vårterminen 2015 ha en heldag som benämns "Hälsans dag". Under denna dag ska eleverna arbeta med ämnen som berör en god hälsa och livsstil.

I handlingsplanen beskrivs även att skolans undervisning om tobak, alkohol och andra droger tas upp i ämnena No och So. Dessutom beskrivs under rubriken Sex och samlevnad att detta tas upp i ämnena biologi och religion under läsåret och att skolsköterskans elevhälsosamtal även innefattar frågor om sex och samlevnad. Eleverna ska även få möjlighet att besöka ungdomsmottagningen i Helsingborgs kommun.

Mål för skolans elevhälsoarbete

I skolans elevhälsoplan finns rubriken "Målsättning elevhälsoplanen 2014-15". Där formuleras målen "att Pauliskolan ska bli en trygg miljö för alla elever. Att språket på skolan utgör en positiv faktor för eleverna". Förutom detta mål anges att skolan ska skapa "bättre funktionalitet och rutiner för åtgärdsprogram". Ovanstående mål har formulerats av rektorn, inte gemensamt av de i elevhälsan ingående kompetenserna.

Skolinspektionen bedömer att elevhälsans arbete i Pauliskolan i låg grad utvärderats så att resultatet har kunnat ligga till grund för nya insatser och förbättringsarbete som tar sikte på att eleverna ska känna sig trygga och nå utbildningens mål.

Elevhälsan har inte utvärderat sina insatser, det vill säga bedömt om insatserna tillgodosett elevernas behov, om insatserna lett till en tryggare miljö, och om insatserna lett till att fler elever når utbildningens mål. Mål, uppföljning, utvärdering, analys och planering av nya insatser bedöms inte inom ramen för skolans och huvudmannens systematiska kvalitetsarbete.

Syfte och frågeställningar

Den nya skollagen innebär ett förstärkt uppdrag för elevhälsan. Varje skolas verksamhet ska innefatta elevhälsa, och elevhälsan ska främst arbeta förebyggande och hälsofrämjande. Sammantaget ska elevernas utveckling mot utbildningens mål stödjas. 'Utbildningens mål' omfattar här dels kunskaper, dels normer och värden utifrån läroplanen. Elevhälsans arbetsuppgifter inkluderar därmed en medverkan i att utforma skolmiljön så att den blir trygg och hälsosam för eleverna, såväl psykiskt som fysiskt. Viktigt är också att detta arbete utgår från behoven hos eleverna inom den aktuella skolenheten.

Erfarenheter från forskning¹⁴ och från Skolinspektionens egen tillsyn visar att skolor tenderar att prioritera ett individuellt inriktat åtgärdande arbete på bekostnad av det arbete som är förebyggande och hälsofrämjande. Elevhälsans förutsättningar för att kunna utföra det förväntade arbetet är avhängigt förhållanden som hur problem inom skolan identifieras, om forskning och beprövad erfarenhet används vid planering och genomförande av insatser, och om elevhälsan samarbetar med skolans ledning och pedagogiska personal.

Syftet med projektet är att granska elevhälsans medverkan i att skapa förutsättningar för förbättrad hälsa, ökad trygghet och ökat lärande hos skolans elever. Granskningen ska besvara följande övergripande frågeställning:

Har elevhälsan kompetens och arbetssätt för, samt vidtar insatser i, det hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande arbetet, som motsvarar behoven hos eleverna på skolan?

De frågor som projektet omfattar är:

- Har eleverna tillgång till elevhälsa och alla dess kompetenser?
- Arbetar elevhälsans kompetenser – själva och/eller tillsammans med andra kompetenser – hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande på ett sätt som stärker elevernas hälsa, och stödjer dem att nå utbildningens mål?
- Utgår elevhälsans arbete från erhållen kunskap, identifierade faktorer och förhållanden i skolans fysiska och psykosociala miljö, samt från identifierade behov hos skolans elever?
- Utvärderas elevhälsans arbete så att resultatet kan ligga till grund för nya insatser och förbättringsarbete som tar sikte på att eleverna ska känna sig trygga och nå utbildningens mål?

¹⁴ Hjörne, Säljö (2012) (red) *Att platsa i en skola för alla*. Elevhälsa och förhandlingar om normalitet i den svenska skolan. Johansson, Svedberg (2013) *Att leda mot skolans mål*, s 201

Metod och material

Föreliggande kvalitetsgranskning har omfattat sammanlagt 25 kommunala och fristående grundskolor. Granskningen har genomförts elevnära, i den meningen att elevernas uttryckta behov och erfarenheter har utgjort granskningens utgångspunkt.

Inledningsvis samlades elevernas behov och erfarenheter in genom en digital enkät. Enkäten vände sig till samtliga elever i grundskolans årskurs 6-9 i de aktuella skolorna (sammantaget 3687 elever). Svarsfrekvensen för enkäten totalt uppgick till 80 procent.

Därpå genomfördes besök i samtliga skolor. Inför skolbesöket gavs respektive inspektör möjlighet att analysera sammanställningen av enkätsvaren, såväl för den aktuella skolan som för det totala utskicket. De intervjuer som därpå genomfördes vid besöket kunde på så sätt utgå från denna analys. I övrigt har intervjuerna vid besöken följt den intervjuguide som tagits fram i enlighet med projektets frågeställningar. Elever från årskurserna 6-9, elevhälsan (skolsköterska, kurator, skolpsykolog och specialpedagog eller motsvarande kompetens), samt rektor och lärare i de aktuella årskurserna har intervjuats. Intervjuer har även genomförts med enskilda elever och vårdnadshavare.

I vissa fall har skolans verksamhet inte innefattat alla ovan nämnda kompetenser. Intervju har då genomförts med den elevhälsopersonal som varit tillgänglig.

I granskningens material har även vissa bakgrundsuppgifter ingått, såsom tillgänglig information hos Skolinspektionen (nationell statistik, tidigare tillsynsbeslut och skolenkäten) samt underlag som begärts in från respektive skola (skolans elevhälsoplan, eller annan dokumentation av elevhälsans arbete, och förteckning av elevhälsans personal med befattning och anställningsförhållanden). Dessa uppgifter har använts i rapporteringen som referensram till elevhälsans arbete, exempelvis vid behov att tydliggöra lokala förutsättningar och sammanhang.

Slutligen har bedömningen av elevhälsans arbete gjorts genom en sammanvägning av förekomsten av resursen elevhälsa utifrån dess samlade kompetens (dvs yrkeskategorier/utbildning) samt förekommande organisation (dvs omfattning, samverkan och insatser), och förekomsten av behov hos skolans elever, så som behoven beskrivits och uttryckts av skolans rektor och personal samt av eleverna själva i enkät och intervjuer. Det innebär att allt insamlat material tagits i anspråk för att bedöma den övergripande frågeställningen.

Författningsstöd

Enligt 1 kap. 10 § skollagen (2010:800) ska *barnets bästa* vara utgångspunkt för all verksamhet i skolan. Det är med andra ord ett förhållningssätt som avser att genomsyra skolan i sin helhet.

Skolans huvudman har det yttersta ansvaret för att skolmiljön präglas av trygghet och studiero. I 6 kap. 1–10 § skollagen finns bestämmelser som ger en tydlig markering om att skolan ska vara en trygg plats för eleverna att vistas i och att nolltolerans mot kränkande behandling ska råda i skolmiljön. Bland annat anges att huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever (6 kap. 8 § skollagen). Vidare har alla vuxna i skolan anmälningsskyldighet, vilket innebär att en anmälan ska göras så snart man observerat eller fattat misstanke om att en elev anser sig ha blivit kränkt (6 kap. 10 § skollagen).

Elevhälsan regleras i 2 kap. 25–28 §§ skollagen. Här framgår att det för eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska finnas elevhälsa. Det ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator, samt vidare till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Skollagen slår fast att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande, och att elevhälsan ska stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen). Den nya skollagen innebär därmed ett förstärkt uppdrag för elevhälsan jämfört med tidigare. Syftet är att ge förutsättningar för arbetssätt baserade på ökad samverkan mellan (det som tidigare var) den särskilda elevvården, skolhälsovården och det samordnande ansvaret för specialpedagogiska insatser. I propositionen till skollagen ("*Den nya skollagen för kunskap valfrihet och trygghet*", prop 2009/10:165) lyfts fram att fokus för den medicinska insatsen inom elevhälsan inte längre endast ska utgöras av hälso- eller sjukvårdande insatser i snäv bemärkelse utan "*förebyggande och hälsofrämjande insatser i ett bredare perspektiv*" (prop 2009/10:165, s. 277). Vidare beskrivs hur elevhälsan har ett ansvar för att "*bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor*", och att elevhälsan i det individuellt inriktade arbetet "*har ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling*" (prop. 2009/10:165, s. 276).